

Deontologische code voor begeleiders in het hoger onderwijs

Context

De *Werkgroep Studie- en Studentenbegeleiding* van de associatie K.U.Leuven heeft de redactie van een deontologische code voor begeleiders in het hoger onderwijs (1) tot prioriteit gesteld voor het werkjaar 2008. Het uitgangspunt voor het opstellen van deze deontologische code is de snelle ontwikkeling van diverse vormen van begeleiding in het hoger onderwijs. Dit verklaart de toenemende nood aan gedragsregels die kunnen bijdragen aan een meer effectieve en efficiënte uitvoering van de begeleidingsopdrachten en die tevens een maximale bescherming bieden voor zowel de student als voor de begeleider.

De intensivering van de begeleiding houdt rechtstreeks verband met de gewijzigde onderwijscontext, met als opvallende aspecten onder meer:

- De grotere diversiteit in het hoger onderwijs
- De flexibilisering en de daarmee gepaard gaande complexiteit die duidelijke informatie en adequate adviezen voor de student vereisen
- De toegenomen mogelijkheden voor de studenten om keuzes te maken in functie van het persoonlijke leertraject
- De verschuiving naar meer studentgecentreerd onderwijs en het invoeren van nieuwe onderwijsvormen
- De maatschappelijke noodzaak om te streven naar een optimaal onderwijsrendement

Centraal in deze code staat de vrijwaring van de rechten van zowel de student als van de personeelsleden die belast worden met begeleidingsopdrachten. Ze beperkt zich uitdrukkelijk tot begeleidingsaspecten van de opdracht en heeft niet tot doel om regulerend te zijn voor onderwijstaken in strikte zin, al kan men niet negeren dat er een aanzienlijke grijze zone is tussen beide. De code is ook niet bedoeld voor medewerkers die begeleidings- of therapeutische taken uitoefenen waarvoor ze professionele expertise hebben verworven. Deze professionele hulpverleners moeten zich houden aan de code die door hun beroepsverenigingen zijn ontwikkeld.

De medewerker belast met opdrachten in het kader van studie- en studentenbegeleiding zal verder in de tekst worden aangeduid met SSB

¹ Voor een omschrijving van het begrip 'begeleiders hoger onderwijs' verwijzen we naar de visietekst 'Begeleiden van Studenten in het hoger onderwijs' opgesteld door bovengenoemde werkgroep.

Basisprincipes: respect, integriteit, verantwoordelijkheid en deskundigheid

1. Respect

Art. 1 - De houding van de SSB is gebaseerd op respect voor de persoon van de student en op de erkenning van de autonomie en van het zelfbeschikkingsrecht van de student voor zijn of haar handelen.

Art.2 - De SSB heeft als centrale opdracht de emancipatie van de student te bevorderen. Dit impliceert onder meer het maximaal realiseren van gelijke kansen door op een haalbare wijze tegemoet te komen aan de specifieke noden van de individuele student. De emancipatorische taak houdt ook in de student te brengen tot een beter inzicht in eigen keuzes en de gevolgen van eigen beslissingen.

Art. 3 - De SSB stimuleert de student om persoonlijke kwaliteiten en beperkingen te ontdekken en werkbaar te maken in het kader van het studietraject.

Art. 4 - De SSB stelt zich empathisch op voor de leefwereld van de student en voor de omstandigheden waarin hij/zij de vooropgestelde leerdoelen moet bereiken. De SSB respecteert daarbij de persoonlijke levenssfeer van de student en betreft die slechts in de begeleidingsrelatie indien en voor zover deze relevant is voor het studietraject van de student of als de student hier persoonlijk om vraagt.

Art. 5 – De SSB onthoudt zich van uitspraken die iemand schade toebrengen of iemand kunnen raken in de persoonlijke waardigheid.

Art. 6 - De student heeft informatie ter beschikking over de doelstellingen van de begeleiding, de mogelijkheden, werkvormen en eventuele begrenzingen. De SSB en de student maken, indien aangewezen, duidelijke afspraken over elkaars verwachtingen en over de communicatie binnen hun begeleidingsrelatie.

Art. 7 - Indien van toepassing worden de eventuele consequenties meegedeeld voor het geval de student de begeleiding weigert of stopzet.

Art. 8 – Uitzonderlijk heeft de SSB het recht om zelf de begeleidingsrelatie stop te zetten. Dergelijke beslissing maakt het voorwerp uit van voorafgaand collegiaal overleg of van overleg met daartoe aangewezen personen of instanties. De student wordt tijdig en op een gepaste wijze betrokken bij deze besluitvorming.

Art. 9 - De student wordt, indien nodig, geïnformeerd over de toepassing en over de beperking van de zwijgplicht en van de spreekplicht van de SSB. Zo moet de student op de hoogte zijn van het feit dat geheimhouding niet automatisch gegarandeerd kan worden. De instelling en / of de opleiding ontwikkelen hiervoor duidelijke richtlijnen.

Art. 10 – De SSB houdt op gepaste wijze rekening met de zwijgplicht. De SSB streeft ernaar om verworven informatie met betrekking tot de student maximaal functioneel maar tevens maximaal discreet te hanteren. De SSB zal in de context van de opleiding enkel de relevante informatie doorgeven. Communicatie over de student moet beperkt blijven tot de studiecontext.

Art 11 - Bepaalde omstandigheden noodzaken tot spreekplicht. Het is soms aangewezen om informatie door te geven, onder meer als de belangen van de student zelf, van andere personen of van de instelling ernstig gevaar lopen.

Art. 12 - De student of een door hem gemachtigde persoon heeft het recht om het persoonlijke begeleidingsdossier in te kijken. Persoonlijke notities van de begeleider behoren niet tot het dossier.

2. Integriteit

Art. 13 - De SSB streeft in alle omstandigheden een eerlijke en betrouwbare houding na. De SSB oordeelt en handelt conform de waarden en normen die daarmee overeenstemmen. De SSB houdt tevens rekening met de waarden en normen van de onderwijsinstelling en van de opleiding.

Art.14 - De SSB plaatst het belang van de student centraal. Wanneer zich situaties voordoen waarin de belangen van de student en deze van andere personen of instanties niet gelijk lopen, moet hierbij omzichtig afgewogen worden, eventueel met raadpleging van collega's of van de daartoe voorziene instanties. Dit geldt evenzeer wanneer het belang van de SSB in het geding is.

Art. 15 - De SSB bewaakt zorgvuldig de grens tussen de begeleidingsopdracht en alles wat daarbuiten valt of er niet mee te verenigen is. Dit impliceert dat de SSB zich strikt houdt aan fysieke en psychosociale omgangsvormen die passen bij een professionele context. Dit voorschrift geldt ook als het initiatief om deze professionele grens te overschrijden uitgaat van de student. Indien van deze regel wordt afgeweken, gaat de SSB over tot collegiaal overleg of tot overleg met de hiervoor bevoegde persoon of instantie.

Art. 16 - De SSB gaat zorgvuldig om met professionele dubbelrollen (bijv. begeleiden en evalueren). Indien dit onvermijdelijk is, worden mogelijke gevolgen en risico's vooraf besproken met de student. De rol van SSB of lesgever (onderwijscontext) is niet verenigbaar met deze van professionele hulpverlening (bijv. therapeutische context).

Art.17 - De SSB stelt zich binnen de begeleidingsopdracht loyaal op ten opzichte van collega's, de directie en de onderwijsinstelling.

3. Verantwoordelijkheid

Art. 18 - De SSB garandeert continuïteit in het beroepsmatig handelen.

Art. 19 - De SSB legt een begeleidingsdossier aan met alle relevante informatie. De notie dossier slaat op elke vorm van verwerking (papier, elektronisch...). Het dossier wordt zorgvuldig bijgehouden en veilig bewaard. Het dossier moet zodanig opgesteld zijn dat het inzicht verschaft in de begeleiding (feiten, beslissingen en motivering). Wanneer de begeleiding wordt overgenomen door een collega SSB wordt het dossier doorgegeven.

Art. 20 - De SSB reageert op een gepaste wijze bij (vermeende) beroepsethische fouten van een collega SSB. Mogelijke acties in dit verband zijn het aanspreken van de collega SSB in kwestie en het signaleren bij een bevoegde persoon of instantie.

Art. 21 - De SSB stimuleert de studenten om met de docent te overleggen indien zich problemen voordoen in de onderwijscontext. Slechts in tweede instantie neemt de SSB zelf contact op met de docent. Indien aangewezen wordt een structureel probleem gesignaleerd aan het beleid van de instelling.

Art. 22 - De SSB voert het professioneel handelen op zo'n wijze uit dat hij zich kan verantwoorden bij een eventuele klachtenprocedure.

4. Deskundigheid

Art. 23 - De SSB zorgt ervoor dat de vakgebonden expertise gecombineerd wordt met de nodige competenties om de begeleidingsopdracht op een bevredigend niveau uit te voeren.

Art. 24 – In overeenstemming met de toevertrouwde taken ontwikkelt de SSB de nodige persoonlijke en communicatieve competenties. Met dit doel voor ogen volgt de SSB de nodige opleiding en vorming aansluitend bij de informatie-, adviserings- of ruimere begeleidingstaak. Indien de competenties van de SSB niet voldoen om een kwaliteitsvolle begeleiding te verzekeren, brengt de SSB dit ter sprake bij de bevoegde persoon of instantie, zodat gepaste maatregelen kunnen worden genomen.

Art. 25 – In bepaalde gevallen zal de SSB overgaan tot doorverwijzing naar een collega of naar de professionele hulpverlening. De doorverwijzing is voorwerp van zorgvuldig overleg met de student. Het belang van de student en het autonome beslissingsrecht worden gerespecteerd.

Art. 26 – De SSB geeft zich rekenschap van het feit dat een deontologische code ingebed is in een groter geheel. Zo is de SSB op de hoogte van de algemene reglementering van de instelling en van de opleiding. De SSB is vertrouwd met procedures bij klachten. De SSB is zich bewust van het juridisch kader (o.a. wetgeving private levenssfeer) en van de ethische dimensie in zijn taak.

Aanbevelingen met betrekking tot de implementatie van de deontologische code in de instellingen en in de opleidingen

1. Overeenstemming met de missie, de onderwijsvisie, diverse reglementeringen

De deontologische code spoort met de missie en de onderwijsvisie van de instelling en de opleiding. De code wordt goedgekeurd én actief ondersteund door de beleidsinstanties op de verschillende niveaus en in de verschillende geledingen. Men houdt met de code rekening bij het toebedelen van de begeleidingsopdrachten. In het bijzonder schenkt men aandacht aan de relatie tussen de code en het onderwijs- en examenreglement (OER) van de instelling / opleiding. Het is wenselijk om in de instellingseigen versie van de code – waar relevant – te verwijzen naar corresponderende artikelen van het instellingseigen OER (zie een voorbeeld in bijlage).

2. Bescherming van de student, de begeleider en de instelling

De deontologische code bepaalt dat de bescherming van de student en van de begeleider een belangrijk oogmerk is. In het licht van de toenemende juridisering van het onderwijs is ook de instelling hier mee gebaat.

De instelling en haar opleidingen moeten ervoor zorgen dat de beoogde bescherming effectief gerealiseerd wordt, onder meer door een adequate communicatie naar alle betrokkenen en door de nodige organisatorische maatregelen (bijv. georganiseerd collegiaal overleg, aanspreekbare personen en instanties).

3. Aansprekings-, klachten- en beroepsprocedures

Moeilijkheden die opduiken in een begeleidingsrelatie worden het best zo snel en effectief mogelijk opgelost. In de eerste plaats is dit de opdracht van de SSB en de begeleide student. Leidt overleg tussen hen beide niet tot het gewenste resultaat, dan worden een onderwijsombuds (of iemand met een vergelijkbare opdracht) ingeschakeld. In laatste instantie wordt de bevoegde beleidspersoon of –instantie ingeschakeld die beslissingsbevoegdheid heeft. Indien de instelling het nodig oordeelt, kan ook een beroepsprocedure worden uitgewerkt.

4. Overleg en een adviesraad op het niveau van de associatie

Af en toe stellen zich problemen of dilemma's waar het advies van een gespecialiseerde commissie soelaas kan brengen. We denken aan situaties met meer complexe juridische of ethische implicaties. We stellen voor dat de Raad van Bestuur van de associatie de mogelijkheid voorziet om een beperkte commissie samen te roepen en de procedure bepaalt tot raadpleging van een dergelijke commissie. Ze moet kunnen worden geraadpleegd door alle

betrokkenen bij het begeleidingsproces, dus ook door een opleiding of instelling als dusdanig. De commissie heeft uitsluitend adviserende bevoegdheid.

5. Logistieke en personele voorzieningen

De instelling voorziet een voldoende logistiek en personeel draagvlak om de beoogde begeleidingsopdrachten kwaliteitsvol uit te voeren. Dit houdt onder meer de functionele en veilige opslag van begeleidingsgegevens. Men houdt hier rekening met de voorschriften van de *Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer*.

De begeleidingstaken worden op een oordeelkundige manier toegewezen en ondersteund. Ze worden gekaderd in het geheel van een redelijk takenpakket van de betrokken personeelsleden. Men stelt voldoende menskracht ter beschikking en men houdt rekening met de noodzakelijke competenties en draagkracht.

Een cruciaal element in deze context is het aanbod van de noodzakelijke vorming, eventueel opleiding om de begeleidingsopdrachten kwaliteitsvol uit te voeren.

Deze vorming kan intern, dan wel extern worden aangeboden. Professionele hulpverleners van de eigen instelling kunnen hier een aanzienlijke meerwaarde realiseren (zonder bijkomende kosten). Ten slotte moet men de begeleidingsopdrachten beschouwen als volwaardige onderdelen van een academisch takenpakket, met een voldoende gewicht in de beoordeling van de loopbaan van betrokkenen.

Traject van deze deontologische code

Februari 2008: de werkgroep SSB neemt het initiatief om een deontologische code voor studie- en studentenbegeleiders te ontwikkelen. De werkgroep is samengesteld uit de volgende personen:

Truus Martens – KHLeuven
Joke Vanhoudt – K.U.Leuven
Marc Ophalvens – HUBrussel
Sigrid De Bolster – Lessius
Carolien Van Soom – K.U.Leuven
Luc Vanderhaeghen - KHBO
Wouter Ommeslag – STAL
Eric Depreeuw – HUBrussel (Voorzitter)

Juridisch advies werd ingewonnen bij Toon Boon en bij Ruth Stockx

2 Oktober 2008: goedkeuring eerste versie door de werkgroep SSB

9 oktober 2008: eerste bespreking door de ARO

13 november 2008: goedkeuring definitieve versie door de werkgroep SSB (onder voorbehoud)

20 november 2008: goedkeuring door de ARO (ondervoorbehoud)

3 december 2008: bespreking in de associatieraad Studentenbeleid (onder voorbehoud)

12 december: indiening bij de Raad van Bestuur van de associatie